

BEUNDRADE PERSONER

HENRIK OSCARSSON

Sammanställningar av medborgarnas mest beundrade personer är ett slags tidsdokument över vilka individuella prestationer och egenskaper som värderas högt i ett samhälle. Personer som gör sig förtjänta av vår beundran utövar ett slags moraliskt ledarskap som förebilder och inspirationskällor när det gäller hur vi bör agera och uppträda mot varandra. Beundrade personer är ofta ledstjärnor som representerar det varaktiga och stabila. En studie av beundrade personer kan informera oss om de bedrifter och karaktärsdrag som vi kollektivt ger ett erkännande.

Mätningar av populära personer är inte något nytt. I USA har Gallup ställt frågan om mest beundrad person ända sedan 1946.¹ Och i Sverige låter tidskriften ICA-kuriren opinionsinstitutet Sifo göra regelbundna mätningar av ”populära personer”. Mätningarna leder dock sällan till annat än sedvanliga topplistor över vilka som är de mest beundrade eller populära. Några närmare analyser av materialet genomförs inte.

Såvitt känt förekommer fördjupade analyser av beundrade personer inte heller i forskningslitteraturen. Detta kapitel avser att avhjälpa denna brist. Frågan är om mätningarna av beundrade personer mest är att betrakta som kuriös färskvara, eller om kan det finnas oväntade resultat och spännande tillämpningsområden i svaren. SOM-undersökningarnas breda tvärvetenskapliga ansats – med samtidiga mätningar av bland annat grundläggande värderingar, medievänor och fritidsaktiviteter – är idealisk för fördjupade explorativa analyser av svenskarnas mest beundrade personer: Vem beundrar vilka personer och varför?

Mest beundrade personer

Som avslutning i 2011 års nationella SOM-undersökning frågade vi ”Till sist, är det någon person (samtida eller tidigare) som du beundrar särskilt?”. Svartalternativen som gavs var ”Nej” och ”Ja”. Fyrtiotre procent av respondenterna valde att kryssa i Ja-rutan och använde möjligheten att skriva ned vilken person de beundrar.²

Frågan om beundrad person förekom i alla tre editionerna av Riks-SOM-undersökningen vilket ger ett mycket gott statistiskt underlag för vår analys.³ Samtidigt handlar det om nittioniohundraåttio öppna svar som är starkt individualiserade: ingen enskild person är nämnd av en större andel än nio procent av dem som valt att skriva ned en person. Det finns ingen enskild person som dominerar på svenskarnas lista över beundrade personer. Många har också valt att nämna mer än en person. Svaren ger en rik blandning av filosofer, vetenskapsmän, artister, skådespelare, andliga ledare, predikanter, tv-kändisar, läkare, medborgarrättskämpar, författare och politiker.

Till att börja med kan vi konstatera att det finns en stor manlig övervikt bland svenska folkets mest beundrade personer: 59 procent av de svarande har nämnt en man och 38 procent en kvinna. Åtta procent av respondenterna har omnämnt både män och kvinnor i sina svar. Den resterande andelen – fyra procent – består av svar som inte kan könskodas, som t ex «min präst», «alla som klarar av att vara glada varje dag» eller «bönder».

Analysen av beundrade personer kommer att ske i två steg: I det första steget av har vi valt att klassificera det stora antalet unika svar efter de omnämnda personernas egenskaper, närmare bestämt om de är 1) politiker, 2) internationella personligheter, 3) nära anhöriga, 4) författare, 5) artister, skådespelare eller tv-personligheter, 6) näringslivsföreträdare, 7) vetenskapsföreträdare, 8) medlemmar av kungahus eller 9) idrottspersonligheter (se tabell 1). Kategorierna är inte tänkta att vara ömsesidigt uteslutande; en och samma person kan samtidigt äga mer än en av dessa egenskaper. Det är därför mycket lätt att genomföra kodningen; antingen äger den nämnda personen egenskapen i fråga (1) eller så gör den det inte (0).

I det andra steget av analysen genomför vi motsvarande analyser för de vanligaste detaljerade svaren på frågan. Då kan vi undersöka vilka grupper av befolkningen som haft en högre eller lägre benägenhet att nämna specifika personer som beundrad person. För överskådlighetens skull presenterar vi i det här kapitlet endast de enklare bivariata analyserna. Men slutsatserna tar också hänsyn till resultat från en stor mängd multivariata analyser. De samband som omnämns i texten står sig vid en multivariat analys där vi kontrollerat för andra potentiella förklaringsfaktorer.

Låt oss börja med analysen av de nio kategorier vi kodat upp. I tabell 1 presenteras en omfattande översikt av andelen som nämnt en beundrad person i olika befolkningsgrupper. Huvudresultatet från vår explorativa analys är att det existerar en stor variation mellan olika grupper när det gäller vilka personer som förtjänar beundran.

Till kategorin *politik* (1) har vi fört personer som hör hemma i ett politiskt sammanhang såsom politiker, diplomater, frihetskämpar och religiösa ledare. Intressant nog är det från kategorin *politik* svenska folket i första hand hämtar de personer som de beundrar särskilt när de får en helt öppen fråga (34 procent). Hälften av dessa svar gäller svenskar såsom Olof Palme, Tage Erlander, Anna Lindh, Anders Borg, Fredrik Reinfeldt och Dag Hammarskjöld. Hälften av politiksvaren gäller internationella politiska företrädare som Barack Obama, Nelson Mandela, Martin Luther King, Winston Churchill eller Dalai Lama.

Benägenheten att beundra en politiker har inte oväntat ett starkt samband med politiskt intresse. I den mest politiskt intresserade gruppen är det mer än hälften som beundrar en politiker. Intressant nog finns också ett klart samband med vänsterhögerideologi: personer som står till vänster nämner klart oftare en politiker än personer som står till höger (47 mot 28 procent). Längre fram i kapitlet kommer vi att kunna berätta mer om varför.

Politikkategorin är den i särklass starkast generationsskiljande av de som undersökts. Andelen politikeromnämmanden ökar monotont med ökad ålder: endast 6 procent bland 16-19-åringarna jämfört med 55 procent bland 80-85-åringarna,

och det ålderssambandet står sig intakt i en multivariat analys där också graden av politiskt intresse tagits hänsyn till. Omnämnannde av politiker är samtidigt lägre bland lågutbildade och landsbygdsbor.

Tabell 1 Andel som nämnt en beundrad person efter kategorier i olika befolkningsgrupper 2011 (procent)

	politik (1)	interna- tionellt (2)	anhörig (3)	för- fattare (4)	artist el. skåde- spelare (5)	närings- liv (6)	veten- skap (7)	kunga- hus (8)	idrott (9)	n
Samtliga	34	30	26	6	6	3	3	2	2	1980
Kvinna	33	29	28	9	6	1	1	3	1	1066
Man	34	32	24	3	5	5	4	1	4	914
16-29 år	12	31	37	3	10	3	2	1	3	306
30-49 år	26	32	25	7	5	4	4	2	3	567
50-64 år	40	33	21	7	7	3	3	2	2	561
65-85 år	46	25	25	7	3	1	1	3	1	546
16-19 år	6	30	36	1	13	5	5	0	2	86
20-29 år	15	31	38	3	9	3	1	2	3	220
30-39 år	24	32	26	8	6	4	4	2	3	253
40-49 år	28	32	25	6	5	4	3	2	3	314
50-59 år	38	34	23	7	6	3	2	2	2	349
60-69 år	44	31	21	9	6	2	3	2	1	399
70-79 år	45	25	28	6	3	1	2	3	1	275
80-85 år	55	15	21	4	2	0	1	4	1	84
Låg utbildning	35	20	30	5	6	1	2	2	1	323
Medellåg utbildning	27	23	31	7	7	3	2	2	3	555
Medelhög utbildning	32	33	25	6	6	2	3	3	2	459
Hög	39	41	19	7	5	4	3	1	3	572
Ren landsbygd	25	23	28	8	7	3	4	4	3	280
Mindre tätort	31	28	30	6	7	2	2	2	2	374
Stad eller större tätort	35	30	26	6	5	3	2	2	2	933
Stockholm, Göteborg, Malmö	38	40	21	6	6	2	4	2	2	327
Låg nyhetsmedieexponering	27	34	26	6	7	3	2	2	3	578
Medel nyhetsmedieexponering	33	31	25	7	6	3	3	2	2	703
Hög nyhetsmedieexponering	40	26	26	6	5	2	2	3	1	686
Partipreferens										
Vänsterpartiet	43	42	18	4	9	0	2	0	2	122
Socialdemokraterna	40	22	26	7	7	1	2	1	2	495
Centerpartiet	32	29	28	10	10	3	1	1	1	79
Folkpartiet	36	36	25	9	5	5	2	3	3	133
Moderaterna	32	31	26	5	5	4	4	3	3	564
Kristdemokraterna	26	26	15	6	3	2	0	8	3	62
Miljöpartiet	34	41	24	7	5	2	2	1	2	255
Sverigedemokraterna	28	29	22	4	7	4	3	0	0	95

Forts.

	politik (1)	interna- tionellt (2)	anhörig (3)	för- fattare (4)	artist el. skåde- spelare (5)	närings- liv (6)	veten- skap (7)	kunga- hus (8)	idrott (9)	n
Arbetarhem	30	24	30	6	7	2	2	2	2	739
Jordbrukarhem	27	23	16	8	6	3	5	3	3	64
Tjänstemannahem	36	35	23	8	6	3	3	2	2	677
Högre tjänstemannahem	45	40	20	2	3	4	4	2	1	201
Företagarhem	36	34	24	5	5	4	2	1	3	176
Förtroende för svenska politiker										
Mycket/ganska litet förtroende	33	25	27	5	6	3	4	1	3	340
Mycket/ganska stort förtroende	36	34	24	6	4	5	2	2	3	270
Mycket intresserad	53	41	16	4	4	3	3	1	1	319
Ganska intresserad	39	31	22	7	6	3	3	2	2	926
Inte särskilt intresserad	22	26	33	8	8	3	3	3	3	560
Inte alls intresserad	5	20	44	4	5	1	1	3	4	138
Svensk medborgare	34	29	26	7	6	3	2	2	2	1830
Medborgare i annat land	29	46	26	2	5	2	2	3	2	65
Både svensk medborgare och medborgare i annat land	36	45	24	4	5	4	4	0	0	55
Egna barn i hushållet	37	30	26	7	5	3	3	2	2	1393
Inga egna barn i hushållet	26	31	26	5	8	3	2	1	2	546
Ensamstående	31	34	22	6	8	3	2	1	2	492
Sambo	26	29	29	8	6	2	2	3	2	392
Gift/partnerskap	37	30	26	6	5	3	3	2	2	963
Änka/änkling	46	25	25	7	3	1	1	5	0	92
Uppväxt										
Ren landsbygd i Sverige	34	23	24	9	6	3	2	3	2	468
Mindre tätort i Sverige	29	30	29	7	6	3	2	1	3	489
Stad eller större tätort i Sverige	36	33	24	6	6	4	4	2	2	449
Stockholm, Göteborg eller Malmö	39	33	23	6	7	2	3	1	2	305
Annat land i Norden	38	44	22	2	8	0	0	2	0	50
Annat land i Europa	33	40	35	2	2	2	2	0	0	48
Land utanför Europa	31	40	25	2	6	2	0	8	0	52
Klart till vänster	47	32	20	4	8	0	1	0	2	264
Något till vänster	40	33	22	8	8	1	2	1	2	440
Varken till vänster eller till höger	26	25	30	8	5	2	2	2	1	484
Något till höger	33	35	25	6	5	3	4	3	3	508
Klart till höger	28	27	29	5	5	9	2	2	3	235

Kommentar: Resultaten är hämtade från den nationella SOM-undersökningen 2011. Den helt öppna frågan låg sist i samtliga tre editioner av den nationella Riks-SOM-undersökningen och formulerades så här: "Till sist, är det någon person som du beundrar särskilt?". Endast personer som nämnt någon eller några beundrade personer (n=1 980) ingår i analysen. Kategorierna är inte ömsesidigt uteslutande. En och samma person kan ha nämnt fler personer än en. Och varje nämnd person kan ha kategoriserats in i fler kategorier. Ett större tabellmaterial kan erhållas från författaren.

Den näst största kategorin (30 procent) av beundrade personer är *internationella personligheter* (2). Här återfinns förutom de internationella politiker som redan omnämnts en rad olika artister såsom Elvis, Madonna och Michael Jackson, kompositörer som Wolfgang Amadeus Mozart, vetenskapsmän som Sigmund Freud, Albert Einstein och Leonardo da Vinci, näringslivsföreträdare som Bill Gates och Steve Jobs och tv-kändisar som Oprah Winfrey och hundkännaren Cesar Millan.

Benägenheten att nämna en beundrad person som inte är från Sverige är relativt jämn spridd i olika befolkningsgrupper. Universitetsutbildade och politiskt intresserade är något mer villiga att nämna en internationell personlighet än personer som saknar politiskt intresse och universitetsutbildning. Personer med dubbelt eller utländskt medborgarskap och personer som vuxit upp utanför Sverige är klart mer benägna att beundra en internationell personlighet.

Internationella personligheter kan sägas befinna sig långt bort från människors vardag både mentalt och fysiskt. Men det finns en nästan lika vanligt förekommande kategori för beundrade personer på betydligt närmare håll. Den tredje vanligaste kategorin av beundrade personer är nämligen någon *anhörig* (3), såsom mamma, pappa, mor- och farföräldrar och barn och barnbarn (26 procent).

Även här hittar vi en del mycket markanta skillnader mellan olika grupper. De som beundrar en nära anhörig tenderar att vara yngre personer. Andelen omnämnanden av anhöriga var hela 37 procent – den i särklass vanligaste kategorin – bland personer 16-29 år men klart lägre i äldre åldersgrupper. Utbildning och politiskt intresse har också ett negativt samband med benägenheten att beundra en nära anhörig: bland högutbildade är andelen endast 19 procent mot 30 bland de lägst utbildade. Skillnaderna är ännu större mellan de som har högst och lägst politiskt intresse (44 mot 16 procent).

I kategorin *författare* (4) återfinns skribenter och författare som August Strindberg, Wilhelm Moberg, Selma Lagerlöf, Astrid Lindgren, Ernest Hemingway, Jan Guillou, Henning Mankell och Tage Danielsson. Men kategorin är liten, omkring åtta procent av respondenterna har uppgett att de beundrar en författare. Den enda gruppsskillnad som överlever en multivariat analys är skillnaden mellan män och kvinnor: andelen som beundrar en författare är närmare tre gånger högre bland kvinnor (9 procent) än bland män (3 procent).

Bland *artister, skådespelare och tv-personligheter* (5) samsas svar som Eminem, Carola, Oprah Winfrey, Clint Eastwood, John Lennon, Bruce Springsteen, Elvis och Michael Jackson. Kategorin samlar sex procent av alla svar. Artister omnämns som beundrade personer i större utsträckning bland yngre än äldre personer: bland 16-19-åringar samlar kategorin 13 procent jämfört med 2-3 procent bland personer äldre än 70 år.

Beundrade personer inom *näringsliv* (6), *vetenskap* (7) och *idrott* (9) samlar ett förvånande litet antal omnämnanden. Endast 3 procent av alla respondenter beundrar någon näringslivsföreträdare, företagare och entreprenörer som exempelvis Percy Barnevik, Ingvar Kamprad, Pehr Gyllenhammar eller Isabella Löwengrip. Samma låga andel, 2 procent, beundrar vetenskapsföreträdare som Albert Einstein, Hans Rosling eller Marie Curie. Även andelen beundrade idrottspersonligheter – såsom

Ingemar Stenmark, Zlatan Ibrahimovic, Carolina Klüft eller Peter Forsberg – av svenskarna är liten (2 procent).

Företrädare för idrott, vetenskap och näringsliv beundras i större utsträckning av män än kvinnor. Andelen som omnämner en idrottspersonlighet är 4 procent bland män och 1 procent bland kvinnor. När det gäller näringslivsföreträdare är förhållandet likadant (5 mot 1 procent), liksom för kategorin vetenskap (4 mot 1).

Analysen så långt visar att ett stort antal bakgrundsvariabler – kön, ålder, utbildning, uppväxtland, boendeort, politiskt intresse och vänster-högerideologi – uppvisar tydlig samvariation med omnämmanden av beundrade personer. Det finns förhållandevis starka samband mellan svenskarnas egna egenskaper och vilka personer de beundrar. I praktiken betyder det att *tio i topp*-listan av beundrade personer ser mycket olika ut i olika grupper.

Mandela, mamma och Olof Palme

Vi har också genomfört en mer detaljerad analys av specifika svar på frågan om personer vi särskilt beundrar. I tabell 2 redovisas andelen omnämmanden av de tio personer som samlat flest respondenter 2011 tillsammans med sex ytterligare kategorier av nära anhöriga: man, fru, barn, mamma, pappa samt mor- och farföräldrar.

När det gäller *tio i topp*-listan för beundrade personer är det advokaten, politikern, exfångnen, frihetskämpen och fd sydafrikanske presidenten, 93-åriga Nelson Mandela som får flest omnämmanden av svenska folket 2011 (8,9 procent). Därefter följer fem personer som inte längre är i livet men som fortfarande beundras av många: Olof Palme (7,9 procent), Astrid Lindgren (3,7 procent), Moder Theresa (2,2), Jesus (2,1) och Dag Hammarsköld (2,0 procent). Först på sjunde plats återfinns en nu levande aktiv politiker, finansminister Anders Borg (1,7 procent). De tre sista platserna på tio-i-topplistan går till Martin Luther King (1,6 procent), Kronprinsessan Victoria och Dalai Lama (båda 1,3 procent).⁴

Men det finns en grupp människor som vi beundrar som inte mäkclar fred, startar revolutioner, går på vatten, botar sjuka eller ställer sig framför stridsvagnar. Som tidigare nämnts åtnjuter personer i vår absolut närhet – de nära anhöriga – mycken beundran. Här kommer ”Min mamma” högst upp på listan av beundrade personer, snubblande nära förstaplatsen och helt i Mandelanivå (8,5 procent), följt av ”Min fru” (6,1 procent), ”Min pappa (5,5 procent), ”Min man” (4,2 procent), ”Mina barn” (2,5 procent) och, slutligen, den sammanslagna kategorin *mor- och farföräldrar* (2,5 procent). Som vi snart kommer att se är det i många avseenden olika befolkningsgrupper som beundrar internationella personer och som beundrar nära anhöriga.

Svenska folket är långt ifrån eniga i sina bedömningar om mest beundrad person. Resultaten i tabell 2 ger ännu ett tydligt besked om att det finns stora skillnader i beundrade personer mellan olika befolkningsgrupper. Än en gång: *tio i topp*-listan över mest beundrade personer ser mycket olikartad ut i olika undergrupper. Det ger i sin tur ett ökat stöd för att mätningar av beundrade personer kan vara fruktbart som analytiskt verktyg; exempelvis är det inte samma personer som beundrar nära anhöriga som beundrar internationella personligheter.

Tabell 2 Andel som nämnt specifika beundrade personer i olika befolkningsgrupper 2011 (procent)

	Antal svarande	Neilson Mandela	Mamma	Olof Palme	Fru	Pappa	Man	Astrid Lindgren	Barn	Farföräldrar	Moder Theresa	Jesus	Dag Hammarskjöld	Anders Borg	Martin Luther King	Kronprinsessan	Dalai Lama
Samtliga	1 980	8,9	8,5	7,9	6,1	5,5	4,2	3,7	2,5	2,5	2,2	2,1	2,0	1,7	1,6	1,3	1,3
Kvinna	1 066	9	12	7	0	6	5	6	3	3	3	2	2	1	2	2	2
Man	914	9	5	8	11	5	0	1	2	2	1	3	2	2	1	0	0
16-29 år	306	2	18	1	1	13	3	2	1	3	1	2	0	1	1	0	1
30-49 år	567	6	7	4	5	5	2	4	1	4	2	3	1	1	1	1	2
50-64 år	561	13	6	11	5	4	3	4	4	1	2	2	1	1	3	1	2
65-85 år	546	12	7	13	8	3	3	4	3	2	3	1	5	3	1	3	0
16-19 år	86	1	20	0	0	15	0	1	0	3	0	0	0	0	1	0	0
20-29 år	220	2	17	1	1	12	4	2	1	3	1	2	0	1	1	0	2
30-39 år	253	6	8	3	5	7	2	3	1	5	2	2	1	2	1	1	1
40-49 år	314	7	7	5	5	4	3	5	1	3	2	4	1	1	1	1	2
50-59 år	349	12	5	9	5	4	3	3	4	2	3	3	0	1	2	1	3
60-69 år	399	13	7	13	6	4	3	7	4	1	3	2	3	2	3	1	1
70-79 år	275	12	7	12	7	2	3	2	4	3	3	1	5	4	1	3	0
80-85 år	84	10	6	15	8	4	4	1	0	0	2	2	10	4	0	2	0
Låg utbildning	323	6	7	16	10	3	4	3	5	1	3	2	1	1	2	2	0
Medelåg utbildning	555	5	13	8	5	7	3	5	3	3	1	2	2	1	2	1	0
Medelhög utbildning	459	9	8	5	3	5	3	3	1	4	2	2	2	2	1	3	2
Hög utbildning	572	14	6	4	3	5	2	3	2	2	2	2	2	2	1	0	2
Ren landsbygd	280	8	8	6	5	4	4	4	3	4	3	4	2	1	1	3	1
Mindre tätort	374	8	12	9	5	7	2	4	4	2	3	2	1	1	1	1	2
Stad eller större tätort	933	10	8	9	5	5	3	4	2	2	1	2	2	2	2	1	1
Stockholm, Göteborg, Malmö	327	10	8	6	2	5	1	1	2	2	3	2	2	2	2	1	1

	Antal svarande	Nelson Mandela	Mamma	Olof Palme	Fru	Pappa	Man	Astrid Lindgren	Barn	Farföräldrar	Moder Theresa	Jesus	Dag Hammarskjöld	Anders Borg	Martin Luther King	Kronprinsessan	Dalai Lama
Låg nyhetsmedieexponering	647	8	9	3	3	8	3	3	2	4	1	2	2	1	2	0	1
Medel nyhetsmedieexponering	634	10	8	8	5	4	3	4	2	3	3	3	2	2	1	2	1
Hög nyhetsmedieexponering	686	9	9	12	6	5	3	4	3	1	2	1	3	2	2	2	1
Vänsterpartiet	122	14	7	14	2	3	2	1	1	2	0	1	2	0	4	0	2
Socialdemokraterna	495	7	8	22	6	4	2	3	3	2	2	1	1	0	2	1	1
Centerpartiet	79	10	9	0	5	4	3	8	1	5	3	1	5	1	1	1	1
Folkpartiet	133	11	7	1	4	7	2	6	2	2	2	2	5	2	2	2	2
Moderaterna	564	9	9	2	5	7	3	4	3	3	2	2	2	4	1	2	1
Kristdemokraterna	62	8	3	0	3	2	3	5	2	2	5	27	2	3	3	6	0
Miljöpartiet	255	14	9	3	2	5	2	4	1	2	4	1	1	0	2	1	3
Sverigedemokraterna	95	1	9	6	5	6	3	1	0	1	2	4	2	2	2	0	0
Arbetarhem	739	5	10	12	5	5	3	4	3	2	2	3	1	1	1	1	1
Jordbrukskarhem	64	8	0	5	6	0	2	3	0	5	5	3	5	3	0	3	2
Tjänstemannahem	677	11	8	6	4	6	2	5	2	3	3	2	3	2	2	1	1
Högre tjänstemannahem	201	16	5	4	3	5	3	0	0	2	1	1	2	3	2	1	2
Företagarhem	176	11	8	6	7	7	3	3	2	3	1	1	2	3	1	1	1
Lågt förtroende för svenska politiker	340	6	10	12	6	6	3	4	4	1	2	2	2	1	2	1	1
Högt förtroende för svenska politiker	270	10	8	6	6	4	2	4	2	3	1	3	3	3	2	1	1
Mycket intresserad	319	16	5	12	4	2	1	2	2	1	3	2	3	3	2	1	2
Ganska intresserad	926	9	7	9	5	5	2	4	2	2	2	2	3	2	2	1	1
Inte särskilt intresserad	560	6	11	5	5	7	5	5	4	3	2	2	1	1	1	1	1
Inte alls intresserad	138	1	14	1	7	11	6	4	4	4	2	3	0	0	0	1	1

Antal svarande	Neison Mandela	Mamma	Olof Palme	Fru	Pappa	Man	Astrid Lindgren	Barn	Farförädrar	Moder Theresa	Jesus	Dag Hammarskjöld	Anders Borg	Martin Luther King	Kronprinsessan	Dalai Lama
1 830	9	9	8	5	6	3	4	2	3	2	2	2	2	2	1	1
Svensk medborgare																
Medborgare i annat land	65	8	5	3	5	5	2	3	3	5	0	2	0	0	0	0
Både svensk medborgare och medborgare i annat land	55	7	9	4	5	2	4	2	0	5	0	0	7	2	0	2
Egna barn i hushållet	1 393	10	7	9	6	3	4	3	2	3	2	2	2	2	2	1
Ej egna barn i hushållet	546	5	13	4	2	8	1	0	3	1	3	2	2	1	1	1
Ensamstående	492	7	11	8	0	7	1	2	3	2	3	1	2	2	1	2
Sambo	392	5	10	6	1	8	1	1	3	3	0	1	2	1	2	2
Gift/partnerskap	963	11	7	9	9	4	4	3	2	2	3	3	2	2	1	1
Änka/änkling	92	12	5	12	3	3	3	9	2	3	0	7	1	1	4	0
Egen uppväxt																
Ren landsbygd i Sverige	468	8	6	9	5	4	3	3	2	1	4	2	2	2	2	1
Mindre tätort i Sverige	489	8	10	6	6	7	2	2	3	3	2	2	1	2	1	1
Stad eller större tätort i Sverige	449	11	8	9	5	6	3	2	3	2	1	2	2	1	2	1
Stockholm, Göteborg eller Malmö	305	11	11	7	4	4	3	1	2	2	2	3	1	1	0	2
Annat land i Norden	50	4	6	14	0	4	2	6	4	6	0	0	0	0	0	0
Annat land i Europa	48	13	6	6	8	6	4	2	0	2	0	2	4	0	0	0
Land utanför Europa	52	6	8	10	6	6	6	4	0	4	0	0	2	2	2	2
Ideologisk vänster-högeridentifikation																
Klart till vänster	264	11	9	23	2	5	2	0	3	1	1	1	0	2	0	1
Något till vänster	440	11	6	14	5	3	2	3	2	3	0	1	0	3	1	2
Varken till höger eller vänster	484	7	10	5	6	6	3	5	4	2	4	2	0	1	1	1
Något till höger	508	9	8	1	5	7	2	4	3	4	3	3	4	1	2	1
Klart till höger	235	6	10	0	4	6	5	3	3	2	2	2	3	1	1	0

Kommentar: Resultaten är hämtade från den nationella SOM-undersökningen 2011. I tabellen redovisas de tio mest beundrade personerna tillsammans med sex kategorier av anhängare.

Kvinnor har jämfört med män en klart högre benägenhet att beundra ”min mamma” (12 mot 5 procent), Astrid Lindgren (6 mot 1 procent), Moder Theresa (3 mot 1 procent) och Kronprinsessan Victoria (2 mot 1 procent).

Sa någon tonårsrevolt? I själva verket beundrar Sveriges tonåringar sina egna föräldrar. Bland ungdomar 16-19 år är ”min mamma” en överlägsen vinnare (20 procent), tätt följt av ”min pappa” (15 procent omnämmanden). Föräldrabehandran fortsätter att vara stark även längre upp i åldrarna. I den större åldersgruppen 16-29 år nämner 18 procent att de beundrar sin mamma och 13 procent att de beundrar sin pappa: första och andraplatsen på topplistan går klart till föräldrarna: Nelson Mandela, Olof Palme, Astrid Lindgren, Moder Theresa och Anders Borg gör inget besvär bland Sveriges tonåringar.

Ålderssambanden är tydliga för de flesta av personerna på *tio i topp*-listan. Nelson Mandela, Olof Palme och Dag Hammarskjöld åtnjuter en klart större beundran bland äldre än yngre: Hammarskjöld är t ex på femte plats bland Sveriges pensionärer (5 procent). Även när det gäller finansminister Anders Borg är beundran klart större bland de allra äldsta (4 procent) jämfört med de allra yngsta (1 procent). Eftersom de äldre utgör en mycket stor andel av de respondenter som nämnt en beundran person är det också dem som i stor utsträckning sätter stark prägel på rankingen som helhet.

Utbildningsnivå ger också tydliga utslag i vår analys. Personer med olika hög utbildning beundrar inte samma personer. Även under kontroll för andra faktorer tenderar till exempel högutbildade att i högre utsträckning än lågutbildade beundra Nelson Mandela medan lågutbildade personer har en starkare tendens än högutbildade att beundra Olof Palme.

Det finns ett klart samband mellan nyhetsexponering och politiskt intresse å ena sidan och beundrade personer å den andra. Starkt politiskt intresserade som är flitiga nyhetskonsumenter beundrar internationella politiska figurer – såsom Nelson Mandela (17 procent) och Olof Palme (12 procent) i större utsträckning än personer med lågt politiskt intresse med låg grad av nyhetsmedieexponering (1 respektive 1 procent). Personer som inte intresserar sig för politik har en klart större benägenhet att istället uppge någon nära anhörig som mest beundrad person. Ett exempel är att bland personer som uppger att de inte alls är intresserade av politik uppger 14 procent att de beundrar sin mamma och 11 procent sin pappa.

Även klasspositioner och sociala hierarkier slår igenom i resultaten. Högre tjänstemän beundrar Nelson Mandela i större utsträckning än personer från arbetarhem (16 mot 5 procent). Omvänt nämns Olof Palme oftare bland arbetare än högre tjänstemän (10 mot 5 procent).

Flera av personerna på svenskarnas *tio i topp*-listan kan förväntas ha olika sympatier bland människor med olika ideologiska värderingar. Mycket riktigt. Vänster-högerideologi och partisyn styr vilka personer vi väljer att beundra. Nelson Mandela och Olof Palme beundras i högre grad av personer som ideologiskt identifierar sig långt till vänster (11 respektive 23 procent) jämfört med personer som står långt

till höger (6 respektive 0 procent). Bland Socialdemokraternas sympatisörer är Olof Palme den i särklass mest beundrade personen (22 procent). Bland Vänsterpartiets sympatisörer är det helt jämnt mellan Palme och Mandela (14 procent).

När det gäller finansminister Anders Borg är det framför allt Allianspartiernas sympatisörer som nämner honom som beundrad person – och inte helt överraskande är andelen omnämningar störst bland Moderaternas sympatisörer (4 procent). Och Jesus nämns nästan uteslutande av Kristdemokraternas sympatisörer: Hela 27 procent av KD-sympatisörerna beundrar Jesus – en klar förstaplats.

Säg mig vem du är ska jag säga vem du beundrar

Frälsning, medlidande, förlåtelse, sanning, tröst, insikt, värdighet, hågkomst och bekräftelse. Beundrade personer fyller med stor sannolikhet olika funktioner för olika människor. Vår analys av svenska folkets beundrade personer visar att det finns stora och intressanta variationer när det gäller vilka individer som beundrar vilka personer. De personer vi beundrar bör därför betraktas inte enbart som en spegling av tidsanda, allmän opinion eller kollektiva uppfattningar. Analyserna i det här kapitlet har visat att beundrade personer samtidigt kan vara en spegling av individers grundläggande levnadsvillkor och värderingar. Mätningar av beundrade personer torde därför ha en plats i fortsatta studier av människors sociala nätverk, livsstilar och fritidsaktiviteter.

Noter

- ¹ Amerikanska Gallup frågar efter den man respektive den kvinna som respondenten "hört om eller läst om, som är i livet och som bor varsomhelst i världen". Presidentparen dominerar fullständigt listan. Under de senaste åren har Barack Obama varit mest beundrad man och Hillary Clinton den mest beundrade kvinnan. Sett över hela efterkrigstiden är det pastor Billy Graham som fått flest svar. <http://www.gallup.com/poll/3415/most-admired-men-women-19481998.aspx>
- ² Benägenheten att nämna en beundrad person är olika stor i olika grupper. Äldre människor väljer oftare än yngre att nämna en beundrad person. Multivariata analyser visar att *allt annat lika* är benägenheten att nämna en beundrad person drygt tio procentenheter högre bland de allra äldsta (85 år) än bland de allra yngsta (16 år) i SOM-undersökningarna. Universitetsutbildade har något högre benägenhet – också omkring tio procentenheter – än icke universitetsutbildade att nämna en beundrad person. Implikationerna för den fortsatta analysen är att resultaten gäller för en något äldre och något mer högutbildad del av befolkningen. Personer som ideologiskt identifierar sig till långt till vänster har en klart högre benägenhet att nämna en beundrad person – hela nitton procentenheter högre – än personer som ideologiskt identifierar sig långt till höger.

- ³ Inga skillnader i resultat mellan de tre olika formulären har kunnat påvisas i analyserna.
- ⁴ Vid ett tillfälle tidigare har SOM-institutet genomfört en liknande mätning av beundrade personer, fast då med en något annorlunda formulerad fråga vilket möjligen kan försvåra jämförelser över tid. I Riks-SOM-undersökningen 2008 ställdes frågan: ”Finns det någon person – svensk eller utländsk, levande eller död – som du beundrar särskilt?”. Resultaten från denna mätning är – trots den markanta skillnaden i frågeformulering – mycket lik de som presenterats i det här kapitlet. Även då segrade Nelson Mandela följt av Olof Palme, Astrid Lindgren, Moder Theresa, Dag Hammarskjöld, Gandhi, Dalai Lama, Anna Lindh och Martin Luther King. Resultaten har dock tidigare inte redovisats i någon publikation.